

**МУҲАДИМ
ХЭМ**

ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

илимий-методикалык журнал № 6/1

**8 - DEKABR
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
KONSTITUTSIYASI KUNI**

Нөкис - 2022

**2022-жыл ушын
«Муғаллим ҳәм ўзликсиз билимлендириў»
журналына жазылыў баҳасы төмендегише:**

Индекс: 2092

**Жеке пухара ушын бир жылға 90 000 сум,
алты айға - 45000 сўм**

Индекс: 2093

**Кәрханалар ушын бир жылға 110 000 сум,
алты айға - 55 000 сўм**

КК филиал УзНИИПН

р/с 20210000800538464001

КК.Отд. «ИПОТЕКА БАНК» г. Нукус

МФО 00621

ИНН: 200362233

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2909-sonli Qarori // www.lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-5847-sonli Farmoni // www.lex.uz.
3. Zaripova D.A., Zakirova F.M. Ta'limni axborotlashtirish sharoitida talabalarini innovatsion faoliyatga tayyorlashda SMART usulidan foydalanish // Kasb-hunar ta'limi. – T.: – 2020.- №2, - B. 68-71.
4. Колин К. К. Глобальные проблемы информатизации: информатсионное неравенство // Алма матер (вестник высшей школы). –М.2000. – № 6. С.27-30.
5. Кондрух В. И. Теоретические основы исследовательской подготовки педагогов колледжа: Монография. - Челябинск: Челябин. фил. 2000. - 251 с.

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада техника олий таълим муассасалари талабаларини инновацион фаолиятга тайёрлаш жараёнининг таҳлили батафсил ёритиб берилган. Шу билан бирга олий таълимда ўқитилидаган фанларнинг қийсий динамикаси кўрсатилган.

РЕЗЮМЕ

В данной статье подробно описан анализ процесса подготовки студентов технических вузов к инновационной деятельности. При этом показана сравнительная динамика предметов, преподаваемых в высшей школе.

SUMMARY

This article describes in detail the analysis of the process of preparing students of technical universities for innovation. At the same time, the comparative dynamics of subjects taught in higher education is shown.

ТАЛАБАЛАРНИНГ ТИЛ ЎРГАНИШДА ЛИНГВИСТИК КОМПЕТЕНТЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ ХУСУСИЯТЛАРИ

Эшчанова Г.

“Инглиз тили” кафедраси доценти “Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти” Миллий тадқиқот университети

Таянч сўзлар: талабалар билими, лингвистик компетентлик, ривожлантириш технологияси, хорижий тил таълими хусусиятлари, қўллашнинг афзалликлари.

Ключевые слова: знания учащихся, лингвистическая компетенция, технология развития, особенности иноязычного образования, преимущества применения.

Key words: students' knowledge, linguistic competence, development technology, features of foreign language education, application advantages.

Ҳозирги босқичда фан ривожланишининг диалектикаси тадқиқот объектларини тизимли ёндашув доирасида қўриб чиқишни белгилайди. Бу шуни аңлатадики, ўрганилаётган объект турли томонлардан, маълум бир ташкилот даражасининг мураккаб тизим шаклланиши сифатида қаралади.

Тизимнинг (технология) ўзига хос хусусияти шундаки, унинг хусусиятлари унинг алоҳида элементларининг хусусиятларига камайтирилмайди. Тизим-бу иерархик ўзаро боғлиқлик муносабатларида бўлган барча компонентларнинг ўзаро таъсири.

Тизимнинг асосий хусусиятлари қуйидагилардан иборат: 1) яхлитлик (компонентларнинг интеграция нагажаси (умумий мақсадга хизмат қилади); 2) элементларнинг ўзаро боғлиқлиги (тизимнинг бир компонентининг ўзгариши бутун тизимнинг ўзгаришига олиб келади); 3) мақсадга мувофиқлик (тизим маълум бир мақсадга ери-

шишга қаратилган натижа). Тизимнинг мақсадга мувофиқлиги маълум бир натижани ишлаб чиқаришни таъминлайди; 4) бошқариш қобилияти (енг муҳим хусусият) тизим мақсадларига еришишни таъминлайди.

Лексик компетенцияни ривожлантириш мураккаб ва кўп қиррали жараён бўлиб, уни мақсадли бошқариладиган тизим сифатида кўриб чиқиш керак.

Ўқитишнинг мотивацион базасини шакллантириш асосида лингвистик университет талабаларининг лексик компетенциясини ривожлантириш тизимида биз қуйидаги таркибий қисмларни ажратамиз (анжир. 3) мақсад, таълим мазмунининг таркибий қисми, процессуал, самарали. Келинг, ҳар бир компонентни батафсил кўриб чиқамиз.

Тизимнинг мақсадли таркибий қисми ўқув жараёнида мўлжалланган натижага еришишга ёрдам берадиган маълум принципларга мувофиқ амалга ошириладиган мақсад ва вазифаларни ўз ичига олади.

Ушбу тизимнинг мақсади лексик компетенцияни ривожлантириш ва мотивацион ўқув базасини шакллантириш жараёнида бирлаштиришдир.

Ўқув мақсадга еришиш учун қуйидаги вазифаларни ҳал қилиш керак:

1. Ўқитиш мотивларини рағбатлантириш.
2. Ўқувчиларнинг билиш жараёнларини фаоллаштириш ва максималлаштириш.
3. Ички лексикани ташкил этиш ва ишлаш қонуниятларини ҳисобга олган ҳолда кўчма луғат яратилишини таъминлаш ва унинг оқишини олдини олиш.
4. Мулоқот мақсадлари ва шартларига мувофиқ нутқда сўз бирикмаларидан етарли даражада фойдаланишни ишлаб чиқиш.

5. Сўз туркумлари устида мустақил ишлаш кўникма ва малакаларини ҳосил қилиш. Лексик компетентликни шакллантириш жараёнида, таълимнинг умумий таълимий, тарбиявий ва ривожлантирувчи мақсадлари ҳам ҳал этилади.

Умумий таълим мақсади она тилининг аллақачон маълум бўлган тушунчаларини бойитишдир. Чет тили луғатини ўзлаштиришда талабалар «атрофдаги воқелик ҳодисаларини чет тилига ажратишнинг янги усулларини ушбу тилга хос лексик ва семантик муносабатларнинг бир тури ёрдамида ўрганадилар.» Шу туфайли чет тили сўз бойлигини ўзлаштириш жараёнида талаба чет тилида ҳам, она тилида ҳам фикр ҳосил қилиш ва ифодалаш йўлларини яхшироқ тушуна бошлайди. Бу ижтимоий-маданий таркибий қисмга ега бўлган эквивалент бўлмаган луғат ва сўз бирикмаларини ўрганишда енг қатта намоён бўлади. Ушбу луғат ташки дунё билан ва бири-бири билан ўз она ва чет тилларида ўзаро алоқада бўлган одамларнинг тажрибасини лингвистик дизайнини енг қатта таққослаш, таҳлил қилиш, тушуниш ва тушунишга ёрдам беради.

Лексик компетенцияни ривожлантириш жараёнида ўрганишнинг тарбиявий мақсади талабаларнинг дунёқарашини шакллантириш, ўрганилаётган тил маданияти ва тарихига ҳурмат, ҳуқ-атворнинг ахлоқий меъёрларини ўзлаштириш ва ақлий қобилиятларни ривожлантиришда намоён бўлади. Таълим мақсади, биринчи навбатда, талабаларнинг нутқ хатти-ҳаракатларини яхшилашда, уларнинг сўз бирикмаларига «нутқининг вазиятли ва тематик йўналишига мос келадиган, коммуникатив вазифаларни ҳал қилишга ҳисса қўшадиган семантик жиҳатдан қимматли сўзларни» киритиш орқали ифодаланади. [Ўқитиш усуллари асослари, шунингдек суҳбат формулаларини ишлаб чиқиш, улар томонидан клиентлар ва одоб нормалари. Сўз туркумларини ўргатишнинг тарбиявийлиги, аввало, синфлар учун танланган лексик material мазмунида ўз аксини топади.

Ривожлантирувчи мақсад лексик бирликларни ўзлаштириш жараёнида ақлий жараёнлар, диққат, хотира, фикрлаш ва ироданинг интенсивлигини назарда тутати. Ўқувчиларнинг лексик билим, кўникма ва малакалари уларнинг фаол ақлий фаолияти жараёнида шаклланади. Тренингни ривожланаётган компоненти лексик материални ўрганишда талабаларнинг маълумотномалар билан мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантиришга қаратилган.

Тилшунослик университетининг 2-курс талабаларининг лексик компетенциясини шакллантириш жараёни луғатни ўқитишнинг асосий тамойилларига мувофиқ амалга оширилади, улар ушбу ишнинг мақсадига мувофиқ тўлдирилади ва аниқланади:

1. Лексик материални ўқитишнинг коммуникатив йўналганлик тамойили.

Луғатни ўрганиш жараёнида фаол луғатни шакллантириш, потенциал луғатни кенгайтириш ва лексик тахминларни ривожлантириш вазибалари ўзаро боғлиқдир. Пировард ўқув мақсадига еришиш умумий таълим, таълимий ва ривожлантирувчи ўқув мақсадларига еришиш билан бирга содир бўлади.

10. Педагогик касбийлаштириш тамойили.

Талабаларни ўқитиш, дарс босқичлари ва нутқ фаолияти турларини (умумий дидактик муносабат, оғзаки нутқ фаолияти, ўқиш, ёзиш ва ёзиш, шарҳлаш) ҳисобга олган ҳолда, уларнинг ҳақиқийлигини, синфда фойдаланиш частотасини ҳисобга олган ҳолда, тил дарсларига педагогик алоқа вазиятлари учун зарур бўлган лексик бирликларни киритишни ўз ичига олади. талабалар жавоблари бўйича).

11. Чет тили луғатини ижодий ўзлаштириш принципи.

Хулоса ўрида шуни таъкидлаш мумкинки, нутқ олинган тил воситаларини оддий тақрорлаш билан эмас, балки уларнинг доимий ва ўзига хос комбинацияси билан тавсифланади. Бу ижодий жараён бўлиб, унда маърузачининг ижодий салоҳияти амалга оширилади ва ривожланади. Луғатни ўргатишда тавсия етилган лексик материал талаба томонидан ахборотни кодлаш ва узатиш усули сифатида эмас, балки маълум коммуникатив вазифага мувофиқ ижодий ва интеллектуал қайта ишланади.

Адабиётлар:

1. Севиля-Павон, А.; Серра-Камера, Б. ва Гимено-Санс, А. (XX). Аерокосмик муҳандислар учун техник инглиз тилида рақамли ҳикоялардан фойдаланиш. Е. шарҳи, 20(2): 69.
2. Жимено Санз, А.; Севиля Павон, А.; Перрей, Д. ва Сазе Ортез, Р. (2018) Аерокосмик муҳандисликдаги технологик аралашулар. Валенсия: ОПВ нашри. 30.09.2015.
3. Эллис, Р. (2018). Вазифага асосланган тил ўрганиш ва ўргатиш. Оксфорд: Оксфорд университети нашриёти.
4. А.В. Хуторской, асосий ва мавзу компетенцияларини сошлаш технологияси, Ейдос Онлине Журнал, (2015)
5. Л.Н. Горобец, «Педагогик риторика»: филолог бўлмаган талабаларга риторик компетенцияни ўргатиш назарияси ва амалиёти: монография. - Армавир: АСПУ нашриёт-нашриёт маркази (2017)
6. Л.П. Аксенова, Ўқитувчининг риторик маданияти асослари. Екатеринбург (2019)

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада талабаларда лингвистик компетентликни ривожлантириш технологиясини қўллашнинг хорижий тил таълимидаги афзалликлари муҳокама қилинган.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматриваются преимущества использования технологии развития лингвистической компетенции студентов в обучении иностранного языка.

SUMMARY

In the given article the advantages of using technology in developing the linguistic competence of students in foreign language education are discussed.

TALABALARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH KOMPETENTLIGINI XORIJY DAVLATLAR MADANIYATIGA QIZIQISHLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH

Nulloyev U. A.

*O'qituvchi. "Toshkent irrigatsiya va qishloq ho'jaligini mexanizatsiyalash
muxandislari instituti" Milliy tadqiqot universiteti*

Tayanch so'zlar: samarali o'rganish, til kompetensiyasi, ingliz tilini o'rganish, xorijiy mamlakatlar madaniyati, texnologiya afzalligi.

Ключевые слова: эффективное обучение, языковая компетенция, изучение английского языка, культура зарубежных стран, бенефициар технологий.

Key words: effective teaching, language competence, learning English language, culture of foreign countries, the beneficiary of technologies.

Jahondagi globallashuv davri insoniyatdan zamon bilan hamnafas odimlashni talab etadi. Shu boisdan, bo'lajak mutaxassislar o'z ona tilini mukammal bilish bilan bir qatorda, bir nechta xorijiy tillarni bilishi va muloqot qila olish kompetensiyalariga ega bo'lishi lozim. Poliglot (ko'p tilni biladigan) talabalarni tayyorlash, bunda nufuzli xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik o'rnatish, til bilish darajasini oshirishga qaratilgan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish talab etiladi. Hozirgi vaqtda xorijiy tillarni o'qitishning axborot-metodik ta'minotini tanlashda asosiy ko'rsatkich Yevropa mamlakatlarida mazkur soha bo'yicha ishlab chiqilgan va samarali umumevropa ma'lumot almashish tizimini ifodalovchi xorijiy tillarni bilishning yakuniy darajalariga erishishdir.

Bir avloddan keyingi avlodga o'tadigan madaniyat jamiyatning o'ziga xosligini belgilaydi va uni jamiyatdan ajratib turadi. Nostrand (1989:51) madaniyatni «ma'no asosi», xulq-atvor qoidalari va jamiyatning xususiyatlari. Bruks (1964: 83) madaniyatni «barcha o'rganilgan va birgalikdagi narsalar yig'indisi» deb ta'riflaydi ijtimoiy guruhni tavsiflovchi elementlar. Til madaniyatning muhim tarkibiy qismidir» (Trivedi, 1978: 92). Robinet (1980) bunga qo'shiladi madaniyat va tilni bir-biridan ajratib bo'lmaydi. Jamiyat madaniyati ko'p jihatdan uning orqali namoyon bo'ladi. Jamiyatlar o'z madaniyati, e'tiqodi va turmush tarzini boshqa odamlarga faqat til orqali yetkaza oladi. boshqalar va ular duch keladigan turli madaniyatlar bilan hayotlarini shakllantiradi. Brooks (1964) shunday deydi til madaniyatning eng ilg'or elementidir. Chet va ikkinchi tillarni o'qitishda madaniyatdan foydalanish yangilik emas. Porto (2009) Moraine foydalanganligini bildiradi. Madaniyat klasteri, Cultun va Audio Dvigelat bloki kabi ba'zi usullar madaniyatni birlashtirish va 1972-1979 yillarda til o'qitish. Bundan tashqari, Bayram 25 yildan ko'proq vaqt oldin xuddi shu g'oyani taklif qilgan. Ritleva (2009) talabalarining chet el madaniyati va o'z madaniyatini idrok etishini yaxshilashini ta'kidlaydi. Chet tilini o'zlashtirish orqali madaniyat. Xuddi shunday, Tomalin (1995) madaniy talabalar ogohlik va bag'rikenglikda tarbiyalanishi kerak, chunki bu o'quvchilarga o'z madaniyatini namoyon etish imkonini beradi.

Tomalin va Stempleskining (1996:11) madaniyatni o'rgatish haqidagi qarashlariga ko'ra, madaniyat o'rgatish uchun ikkita sabab: «madaniy xabardorlikni oshirish va madaniyatlararo hamkorlikni rivojlantirish». Doktrina madaniyat boshqa adaniyatlarini anglash, tushunish va qabul qilishni oshirishi mumkin. Madaniy ta'lim - bu jarayon uchun zarur bo'lgan madaniy o'ziga xos, shuningdek, umumiy madaniy bilim, ko'nikma va munosabatlarni egallash boshqa madaniyat vakillari bilan samarali muloqot va o'zaro munosabat. Bu dinamik o'quvchini bilish, xulq-atvor va ta'sirchan» (Paige va boshq., 1999). Madaniyat o'rganuvchilarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Nieto